

Zijn VMBO leerlingen tevreden over hun onderwijs?

Student: Gisèle Wal

Mode 3: Understanding the Use of Data

Tutor: Monique de Hoop

University of Plymouth,

Via Hogeschool Helicon, Zeist

September 2008

Abstract

This assignment is a research about pupils' satisfaction regarding their education. My research question is: **“Are pupils satisfied about their “VMBO” (preparatory intermediate education)”** The research was uated at schools where this particular education is taught. I got acquainted with competency education and have become convinced of the positive effect on children and they way they learn. In the Netherlands children have an obligation to qualify before they can leave school when they're 18 years or older. At this moment a serious amount of pupils leave school before their last year. This new law of qualification is the hope of children finishing their education. I gained information by spreading questionforms and spread them at four schools, two Waldorfschools and two state schools, so as to be able to establish any differences in the outcome. This assignment also investigates the relation between pupils leaving school early and the quality of the lessons. It includes documents about competency education, reports by the government and a map about a national studyday about this subject. The conclusion is that competency education can be beneficial to pupils.

Inleiding

Lesgeven op een VMBO, basis beroeps, kader beroeps, gemengde leerweg of theoretische leerweg is een vak apart. In februari 2005 heb ik samen met een collega een cursusdag meegemaakt waar leerkrachten die werkzaam waren of nog zijn in het voortgezet onderwijs, om moesten schakelen naar competentiegericht onderwijs. Deze leerkrachten waren gewend aan kennisoverdracht, de meeste docenten die daar aanwezig waren, gaven les aan VWO leerlingen, eerstegraads leerkrachten dus. Gezien de uitbreiding van het aantal VMBO leerlingen, werd van deze leerkrachten verwacht over te stappen van het VWO naar het VMBO. Voor velen een grote uitdaging, aangezien het een wezenlijk andere manier van lesgeven zou worden dan de meeste docenten tot nu gewend waren. Ze waren meer gewend kennis aan te reiken en minder gewend om de leerlingen via competentiegericht onderwijs te stimuleren of enthousiast te maken voor de geboden lesstof. Naast docenten die het als een absolute uitdaging zagen om te veranderen van werkwijze waren er ook docenten die aangaven dat ze het eigenlijk niet zagen zitten, vanwege het werk dat erbij zou komen kijken. Zij bleven op hun werkwijze staan van kennisoverdracht. Dat las ik ook terug in het document *Competentiegericht leren en beoordelen in VMBO en MBO "De leerkracht is globaal in te delen in twee groepen, een die kennisoverdracht als kern van hun vak ziet, de tweede groep is geïnteresseerd in de leerprocessen bij leerlingen en zien hun taak als een bijdrage aan dit leerproces"*. (Utrecht 2005).

In het VMBO zitten veelal leerlingen die niet uit zichzelf op zoek gaat naar verdieping of verbreding. De leerkracht zal een manier moeten vinden iedere leerling individueel aan te spreken, waardoor de opgegeven lesstof zal worden opgenomen.

Het is niet voor niets dat uitval van leerlingen het meest plaatsvindt in het VMBO onderwijs en in het eerste jaar van het MBO onderwijs. Dit blijkt uit cijfers van het ministerie van onderwijs, leerlingen hebben meer individuele aandacht nodig wat niet altijd te realiseren is, veel leerlingen haken af bij teveel theorie en gaan liever direct aan het werk, mede doordat ze dan een salaris ontvangen. Het voortijdig uitstromen (wat voornamelijk plaatsvindt in het VMBO) wordt beschouwd als een van de grootste problemen, aangezien het voor deze groep nadelige consequenties heeft met betrekking op een baan en maatschappelijke participatie. (Steeg van der M., Webbink D., 2006) Het is uit onderzoek van het ministerie van onderwijs gebleken dat het moeilijk is voor leerkrachten om deze leerlingen te blijven stimuleren en te volgen. De leerling vraagt een andere manier van lesgeven, een andere ingang naar de lesstof en zelfs een ander lespakket dan het geijkte. Mijns inziens zijn VMBO leerlingen geen zorgleerlingen maar door gebrek aan expertise bij leerkrachten geworden deze leerlingen wel tot zorgleerlingen.

Gezien mijn ervaringen met competentiegericht onderwijs, is dat naar mijn mening een goede manier van lesgeven voor VMBO leerlingen, wat naast de basisvaardigheden staat van rekenen en taal.

Ervaren de leerlingen dit zelf ook zo? Veel van de informatie die ik in de literatuur vond en op het congres hoorde gaat over de leerling. Ik mis daarin het gesprek met de VMBO leerling. Dus wil ik graag de leerling zelf vragen of hij tevreden is met het geboden onderwijs en zien of dit een relatie heeft met het competentiegerichte onderwijs.

Onderzoeksvraag

Zijn VMBO leerlingen tevreden over hun onderwijs? Heeft dit een relatie met het competentiegericht onderwijs? .

Literatuuronderzoek

Wat is een competentie?

Een eenduidige definitie van het begrip competentie is er niet. In een studie van de Onderwijsraad (Van Merriënboer et al., 2002) komen meerdere beschrijvingen van competenties aan de orde, die verschillende invalshoeken belichten. In de studie wordt gesteld dat het wel mogelijk is om tot een algemeen geldende definitie te komen, maar dat

dit niet wenselijk is. De reden daarvoor is dat één definitie voor alle sectoren en contexten te weinig flexibiliteit geeft en er geen grote acceptatiegraad mee bereikt zal worden.

Wel worden de volgende zes kenmerken gevonden, die regelmatig in definities voorkomen:

1. competenties zijn contextgebonden;
2. competenties zijn een ondeelbaar cluster van vaardigheden, kennis, attitudes, eigenschappen en inzichten;
3. competenties zijn veranderlijk in de tijd;
4. competenties zijn verbonden met activiteiten/taken;
5. leren en ontwikkelen zijn voorwaardelijk voor competentieverwerving; en
6. de verschillende competenties staan in een bepaalde relatie tot elkaar. (Van Merriënboer et al., 2002)

Tijdens een studiedag waarbij het handboek 'Competentiegericht onderwijs Hoe werkt dat?' (2005) werd uitgereikt, staan op een aantal bladzijden precies aangegeven hoe competenties in het onderwijs vorm kunnen worden gegeven. Voor leerlingen zijn een aantal criteria van wezenlijk belang om tot iets te kunnen komen. Met name de duidelijkheid, geef duidelijke opdrachten, maak duidelijk waarom ze deze opdracht krijgen, duidelijke instructies geven, duidelijk maken wat je als einddoel van hen verwacht, duidelijke stappen aangeven, verschaf duidelijkheid door vragen over de opdracht helder te beantwoorden, enzovoorts.

Het boek geeft daarnaast aan welke valkuilen er kunnen optreden wanneer je dit soort onderwijs niet vanzelfsprekend beheerst: er kan een dominantie of autoritaire houding aangenomen worden, het kan gebeuren dat een docent persoonlijk kritiek uit op een leerling, een docent kan zelfs agressief reageren omdat hij denkt dat de leerling lui is en een docent kan teveel zeggen en te weinig vragen. Wanneer je dit leest is het nodig dat je jezelf realiseert dat een docent wel de beslissende persoon is, wel degene waar leerlingen naar luisteren, dit is wezenlijk anders dan respect eisen door dominerend gedrag, leerlingen moeten een vorm van tegen je opkijken hebben, voelen dat je wezenlijk in hun bent geïnteresseerd en uit zichzelf iets van je willen leren. Persoonlijke kritiek uit op een leerling is niet alleen schadelijk in het VMBO doch in alle leerniveaus en zelfs schadelijk in het volwassen onderwijs, het ondermijnt iemands kunnen en vertrouwen te kunnen groeien. Probeer daarom altijd positief commentaar te geven of opbeurend commentaar. De grote valkuil is het aangaan van discussies, vandaar dat de docent de beslissende rol heeft, ik geef, wanneer leerlingen in de klas trachten een discussie aan te gaan die geen echte grondslag heeft anders dan tijd rekken of de lol ervan, simpelweg aan dat iets een mededeling is en niet openstaat ter discussie, duidelijkheid alom. Het agressief worden van een leerkracht komt merendeel omdat de verwachting van de docent niet is bijgesteld op de capaciteiten van de leerling. Wanneer je verwachting is aangepast, dan is er geen teleurstelling. Vooral het veel zeggen is een eigenschap die docenten zich hebben aangeleerd in met name de hogere klassen met een hoger cognitief vermogen. De leerlingen hebben een langere concentratieboog en een bredere interesse. Wanneer je bij een VMBO klas een lang verhaal gaat houden met veel inhoud en theoretische gegevens zul je meer dan de helft halverwege iets anders zien gaan doen, kletsen, in hun agenda schrijven en dergelijke. Wat veel beter werkt is veel vragen stellen, hoe denk jij dat het werkt, hoe denk jij dat het toegepast kan worden, hoe zou jij het oplossen, heb je het wel eens meegemaakt, ken je iemand in een soortgelijke situatie, dat zijn vragen waarmee associatieve gedachten kunnen worden opgeroepen, die daardoor beter blijven hangen bij de leerling. Wat ik mis in het boek, doch besef dat niet iedereen dat heeft, is humor. Bij de VMBO leerling bereik je veel door met humor bepaalde dingen aan te kaarten of gewoon tussen door grapjes te maken. Ik besef wel dat iemand hiervoor sterk in zijn schoenen moet staan, want hij moet te allen tijde terug naar de lessituatie kunnen.

In het competentiegericht onderwijs op het VMBO zijn de opdrachten helder gesteld, de leerling kan zich op een individuele manier ontwikkelen aan de gestelde competenties, de vakken worden beter geïntegreerd en de lessen zijn meer praktijkgericht, voor de leerlingen

dus helder waar naartoe gewerkt wordt. Daarnaast is het voor leerlingen goed om inzichtelijk te maken welke vaardigheden of competenties zij ontwikkelen.

De Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) te Enschede gaat voor het VMBO uit van de volgende definitie: een competentie is: het vermogen van iemand om in een bepaalde situatie adequaat gedrag te vertonen. Iemand is dan ook competent als hij die handelingen inzet die het beste passen bij de gegeven situatie en als hij blijkt geeft dit in gelijkwaardige situaties ook te kunnen. (Beckers J., et al, 2005). Er wordt tegenwoordig gesproken over 'educatieve dienstverleners' en die richten zich op competenties die een schakel vormen tussen de leerling en de werkvloer. Een goede communicatie en samenwerking tussen de school en de werkgever van de leerling. Zij stellen voor om een leerling, ook als hij vroegtijdig uitstroomt, te blijven volgen, een studenten volgsysteem, zodat een leerling ook begeleiding krijgt vanuit school bij de start van zijn werkcarrière. Op dit moment is er nog geen overleg tussen de bedrijven en de scholen over richtlijnen van competenties. Een betere samenwerking zou nuttig zijn, want het onderwijssysteem is nog steeds gericht op kennisoverdracht in plaats van competentiegericht naar bedrijfstakken. Wanneer er nauwer zou worden samengewerkt tussen bedrijven en scholen zou je leerlingen die vroegtijdig hun school beëindigen kunnen begeleiden samen met een bedrijf, bijvoorbeeld, de leerling krijgt daar een baan maar met onderwijs op de werkvloer in samenwerking met de voormalige school. Zeker gezien de huidige kwalificatieplicht in plaats van leerplicht, is het van groot belang dat de samenwerking tussen bedrijven die aansluiten bij de opleiding wordt opgestart. Je zou kunnen denken aan een overleggroep van bedrijfstakken met deelnemers en diverse VMBO scholen en ROC's. Ik ben ervan overtuigd dat je daarmee veel leerlingen behoedt voor voortijdig uitstappen. Dit wordt ook onderkend door de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal in een reactie op de rapportage "Voortvarend vmbo" (2006) van de adviesgroep vmbo, hij stelt in zijn brief dat er een doorlopende lijn vanuit de onderbouw moet worden doorgezet naar het vmbo en mbo, met daarna een warme overdracht, begeleiding en zorg naar de praktijksituatie. Door leerlingen te blijven volgen, zal uitval minder snel gebeuren. Als voorwaarde stelt ij een goede doorstroom en aansluiting van opleiding naar praktijk.8

Opvallend is dat wanneer je via een zoekmachine op internet gaat kijken naar competentiegericht onderwijs, de meeste sites gaan over het HBO en wanneer het gaat over het VMBO zijn de competenties gericht naar de docent. Men vindt in onderwijsland dus dat de docent in de eerste plaats competent moet zijn om les te kunnen geven, dus moet beschikken over kennis en vaardigheden. Dit zodat leerkrachten VMBO leerlingen kunnen voorbereiden naar vervolgonderwijs, voorbereiden op de maatschappij en voorwaarden en mogelijkheden bieden tot persoonlijke ontwikkeling. *"Het is niet meer voldoende als docenten kennis op een boeiende en efficiënte wijze kunnen overdragen. Zij moeten lerenden ook kunnen coachen en stimuleren. Vraaggestuurd lesgeven vraagt om docenten die het vaste rooster loslaten en uitgaan van de lerende als medeontwerper van het onderwijs, die het sociaal leren in groepen benutten voor effectief leren en die zich losmaken van de plicht tot antwoorden en in plaats daarvan echte, voor lerenden betekenisvolle vragen stellen."* (Klarus 2003 in Boer de E., et al, 2005). Dit klinkt mij goed in de oren. Voorbereidend lesgeven naar een vervolgonderwijs of de maatschappij, maakt de V in VMBO duidelijk. Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs. Daar gaat het over. Ik zou dan de leerling centraler willen stellen. In het VMBO zou dat kunnen zijn dat de leerling zichzelf kan blijven doch optimaal kan ontwikkelen in kennis en vaardigheden die bij de voorbereiding op de maatschappij of de vervolgonderwijs past en daardoor competent is geworden voor de gekozen richting. Men moet zich echter realiseren dat een docent wel de beslissende persoon is, wel degene waar leerlingen naar luisteren, dit is wezenlijk anders dan respect eisen door dominerend gedrag, leerlingen moeten een vorm van tegen je opkijken hebben, voelen dat je wezenlijk in hen bent geïnteresseerd en uit zichzelf iets van je willen leren. Persoonlijke kritiek uiten op een leerling is niet alleen schadelijk in het VMBO doch in alle leerniveaus en zelfs schadelijk in

het volwassen onderwijs, het ondermijnd iemand zijn kunnen en vertrouwen te kunnen groeien. (Maarssen, 2005)

Wanneer ik bij een VMBO klas een lang verhaal houd met veel inhoud en theoretische gegevens merk ik dat meer dan de helft halverwege iets anders zien gaat doen, kletsen, in hun agenda schrijven en dergelijke. Wat veel beter werkt is veel vragen stellen, hoe denk jij dat het werkt, hoe denk jij dat het toegepast kan worden, hoe zou jij het oplossen, heb je het wel eens meegemaakt, ken je iemand in een soortgelijke situatie, dat zijn vragen waarmee associatieve gedachten kunnen worden opgeroepen, die daardoor beter blijven hangen bij de leerling. Wat ik mis in het boek naar aanleiding van de studiedag "Competentieverricht onderwijs: hoe werkt dat?", -doch besef dat niet iedereen dat heeft-, is humor. Bij de VMBO leerling bereik je veel door met humor bepaalde dingen aan te kaarten of gewoon tussen door grapjes te maken. Ik besef wel dat iemand hiervoor sterk in zijn schoenen moet staan, want hij moet te allen tijde terug naar de lessituatie kunnen.

In het rapport van de werkgroep bruikbare rechtsorde voortgezet onderwijs staat dat leerlingen in het VMBO een kwetsbare groep vormen en dat scholen teveel algemeen vormende zaken als overbodige ballast uit het programma zouden opnemen. Ze stellen voor dat scholen een grotere ruimte maken voor maatwerk, een goede aansluiting met het MBO en de doorstroming van het leerproces en meer aandacht te besteden aan de kwetsbaarheid van deze groep leerlingen.

Naar aanleiding van het Centraal Plan Bureau Document "Voortijdig schoolverlaten in Nederland: omvang, beleid en resultaten" (2006) waarin duidelijk gemaakt wordt dat in Nederland het voortijdig uitvallen van leerlingen in het VMBO en MBO behoorlijk hoog ligt, wil ik met een vragenlijst onderzoeken of leerlingen tevreden zijn met het onderwijs dat ze volgen. Met name vraag 4 "Ben je van plan je opleiding af te ronden?". Daarnaast komt duidelijk naar voren in het document "Competentieverricht onderwijs VMBO, De eerste ervaringen in de praktijk" dat wanneer er doelgericht gewerkt wordt het voor leerlingen helderderheid schept en zij makkelijker de onderliggende leerstof oppakken. Met vraag 2 van vragenlijst 2 "Zijn de lessen toekomst- en doelgericht genoeg" wil ik kijken of bij de door mij ondervraagde leerlingen dit naar voren zal komen. Hiermee wil ik onderzoeken of het onderwijs de leerlingen genoeg motiveert hun opleiding af te ronden of dat ze voortijdig willen stoppen.

Opzet enquête

Ik heb een enquête samengesteld en zal deze uitdelen op twee scholen aan VMBO leerlingen. De reden dat ik kies voor een vrijeschool en een reguliere school is omdat ik zelf verbonden ben aan een vrijeschool en op deze manier breder geïnformeerd word. Zoals in de inleiding omschreven staat wil ik graag van de leerlingen zelf weten hoe zij over het onderwijs denken. Ik beperk mij in dit onderzoek tot die groep. Naast de enquête zal ik gaan filmen op twee scholen, ook weer een vrijeschool en een reguliere school met gelijke vragen. Aangezien het filmen niet is gelukt, heb ik een tweede enquête samengesteld en deze zal worden uitgedeeld op twee VMBO scholen, een vrijeschool en een reguliere school. Alle enquêtes zullen worden uitgedeeld aan leerlingen in het vierde leerjaar van het VMBO, omdat blijkt dat in dat leerjaar de meeste voortijdige uitstroom plaatsvindt.

De tweede enquête is samengesteld op papier, aangezien het niet gelukt is te gaan filmen. Ik zou op twee scholen gaan filmen, een reguliere en een vrijeschool, veel leerlingen wilden echter niet voor de camera, derhalve kreeg ik niet genoeg toestemmingsformulieren terug van ouders om dit te realiseren. Daarom heb ik besloten de film om te zetten in een tweede enquête, die wederom is uitgedeeld aan een reguliere en een vrijeschool. De vragen zijn gericht op de lessen en de inhoud van de lessen, wellicht interessant om in een later stadium te onderzoeken of VMBO leerlingen meer behoefte hebben aan sociale processen binnen de lessen.

Opzet en verantwoording vragenlijst 1:

Vraag 1: welke VMBO opleiding volg je?

- A. Basis beroeps
- B. Kader beroeps
- C. Gemengde leerweg
- D. Theoretische leerweg.

Deze vraag stel ik om te weten te komen welke VMBO richting de leerlingen volgen. De enquêtes zijn door mij afgegeven aan de mentor van de vrijeschool en aan de coördinator VMBO van de reguliere school. Er is door hun een keuze gemaakt aan welke klas binnen het vierde leerjaar deze enquête is uitgedeeld.

Vraag 2: Ben je tevreden over het lesaanbod? Ja of nee.

Alle onderzoeken richten zich vanuit de volwassenen, ik wil graag te weten komen wat leerlingen zelf vinden van het onderwijs, is het lesaanbod adequaat gericht op deze leerlingen en hun vervolgonderwijsmogelijkheden?

Vraag 3: Zo nee, wat mis je. Zo ja, welke lessen spreken je vooral aan?

De vraag heb ik gesteld om te onderzoeken of leerlingen gerichte lessen missen die zij van belang zouden vinden voor hun opleiding of voor hun vervolgonderwijs. Ik heb echter moeten concluderen dat deze vraag anders gesteld had moeten worden wilde ik dit bereiken. Nu kan een persoonlijk antwoord gegeven worden naar interesse in een vakgebied, ik wilde onderzoeken of de kwaliteit, de inhoud van de lessen en of de lessen genoeg betrokkenheid oproepen bij de leerlingen.

Vraag 4: Ben je van plan je opleiding af te ronden? Nee, waarom niet, Ja, ga je dan verder leren of werken?

Deze vraag stel ik naar aanleiding van de gegevens die ik in mijn literatuuroverzicht heb beschreven over de hoge cijfers van voortijdige uitstroom landelijk in het VMBO. Met deze vraag wil ik onderzoeken of voortijdige uitval onder VMBO leerlingen gerelateerd kan worden met het onderwijs en hun tevredenheid hierover.

Opzet en verantwoording vragenlijst 2:

Vraag 1: ben je tevreden over het lesaanbod?;

Met deze vraag wil ik onderzoeken of er een relatie ligt tussen voortijdig schoolverlaten en het lesaanbod. Ik wil weten of leerlingen binnen hun onderwijs lessen missen waardoor meer interesse wordt gewekt de opleiding af te ronden.

Vraag 2: zijn de lessen toekomst- en doelgericht?;

Met deze vraag wil ik onderzoeken of leerlingen het lesaanbod genoeg vinden aansluiten op een eventuele vervolgonderwijs of de realiteit van de werkvloer. In het dossier "Competentiegericht leren en beoordelen in vmbo en mbo" (Auteursgroep WVOI, ...?) staat dat lijkt dat VMBO leerlingen veel eindtermen/leerinhouden die aangeboden worden minder relevant vinden voor de ontwikkeling van competenties en de doorstroom naar het vervolgonderwijs. Mijn leerlingen hebben aangegeven het nuttig te vinden dat ze weten waar iets toe doet voor later, vandaar deze vraag.

Vraag 3: sluit jouw opleiding genoeg aan bij je vervolgonderwijs?;

De conclusie uit het dossier van de werkgroep WVOI heb ik gesplitst in twee vragen, vraag 2 onderzoekt de toekomst- en doelgerichtheid van de lessen, vraag 3 de aansluiting naar het vervolgonderwijs. De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal stelt in zijn antwoord als reactie op de rapportage "Voortvarend VMBO" van de Adviesgroep VMBO (Den Haag oktober 2006) dat er maatregelen moeten worden genomen om een doorlopende lijn te creëren van onderbouw naar VMBO naar MBO, met als doel de leerloopbaan van de leerling centraal te stellen. Ik wil onderzoeken of leerlingen dit zelf ook aangeven.

Vraag 4: ben je van plan je opleiding af te ronden?;

Deze vraag stel ik vanwege de landelijke cijfers voortijdige uitstroming. Voortijdige uitstroom wordt door de kwalificatieplicht lastiger gemaakt doordat er een beter netwerk is gecreëerd om de leerlingen heen, toch willen veel leerlingen hun opleiding niet afronden, ik wil onderzoeken of leerlingen inderdaad aangeven voortijdig hun opleiding te willen beëindigen.

Vraag 5: ga je na j opleiding werken of verder leren?;

Deze vraag is gerelateerd met vraag 3, is de interesse gewekt om verder te leren? Sluit de opleiding voldoende aan bij een vervolgopleiding om toekomstgericht te kunnen beslissen voor leerlingen.

Vraag 6: als je verder gaat leren, ga je dan naar de HAVO of naar het MBO?

Afhankelijk van de VMBO stroom die gevolgd wordt, stel ik deze vraag. Met een VMBO-tl diploma is een doorstroom mogelijk naar de HAVO. Doorstroom naar een MBO opleiding is mogelijk met een VMBO bb, kb, gl en tl diploma, afhankelijk van het behaalde diploma naar diverse niveaus binnen het MBO. Ik wil onderzoeken of het klopt dat VMBO leerlingen liever toekomstgericht bezig zijn dan algemeen vormend, zoals de leerlingen in mijn klassen hebben aangegeven.

Vraag 7: wat zou je willen veranderen in de huidige VMBO opleiding(en) voor de toekomst?;

Met deze vraag wil ik onderzoeken of leerlingen meer doelgerichte en toekomstgerichte lessen zullen adviseren, ik ben benieuwd of leerlingen beter kunnen aangeven wat ze nodig hebben dan de volwassenen die het onderwijs bepalen.

Uitvoering van de enquêtes

Enquête 1 heb ik in laten vullen door een reguliere school in het oosten van het land en een vrijeschool in het midden van het land. Ze zijn op beide scholen ingevuld door leerlingen in het vierde jaar VMBO-t. De formulieren zijn na goedkeuring van ouders, rondgedeeld door de mentor en in de klas ingevuld. Op de reguliere school is de vragenlijst door zeven leerlingen ingevuld: twee meisjes en vijf jongens. Op de vrijeschool is de vragenlijst door elf leerlingen ingevuld: vier meisjes en zeven jongens.

Enquête 2 heb ik laten invullen op een reguliere school in het oosten van het land en op een vrijeschool in het oosten van het land. Op beide scholen was de medewerking moeizaam omdat het tegen een vakantie aanliep, de mentoren niet het wisten over te brengen dat het voor leerlingen belangrijk is hun mening te kunnen geven. In het midden van het land, alwaar enquête 1 is uitgedeeld, heeft de mentor duidelijk gemaakt dat deze leerlingen hun mening konden geven voor een onderzoek naar het onderwijs, de leerlingen werden daardoor erg enthousiast. Ze zijn op beide scholen ingevuld door leerlingen in het vierde jaar VMBO-t. De enquêtes zijn ingevuld in de klas onder toezicht van de mentor, na toestemming van de ouders. Op de reguliere school is de enquête niet ingevuld, de mentor kreeg geen toestemmingsformulieren terug van ouders, waarschijnlijk omdat de leerlingen het vergaten af te geven. Op de vrijeschool is de vragenlijst door drie leerlingen ingevuld: het geslacht is voor mij onbekend omdat ook hier geen enthousiaste medewerking door de mentor werd beoogd. Ik heb diverse malen aan de bel getrokken of de enquête uitgedeeld was, doch kreeg te horen dat de mentoren van het VMBO geen zin hadden mee te werken aan het onderzoek. Uiteindelijk hebben drie leerlingen de enquête ingevuld.

Uitkomsten enquêtes

Schematisch overzicht antwoorden enquête 1:

1. A
B
C
D Theoretische leerweg 18 keer
D beantwoord door 2x meisje en 5x jongen reguliere school.
C+D beantwoord door 4x meisje en 7x jongen vrijeschool.

2. A ja   14 keer
 B nee   5 keer (te vaag, teveel, liever keuzepakket)
 A beantwoord door 2x meisje en 5x jongen reguliere school.
 A beantwoord door 3x meisje en 4x jongen vrijeschool.
 B beantwoord door 4x jongen vrijeschool.
3. Nee: willen meer variatie, meer naar buiten, meer creativiteit, moet doel hebben, meer gericht zijn, meer humor, meer organisatorische lessen.   8 keer
- Ja: met name wiskunde, Engels, natuurkunde, gymnastiek, handarbeid, tekenen 10 keer
4. A nee
 B ja   18 keer, 2x HAVO, 14x vervolgopleiding, 2x geen idee
 B 1x jongen wil rijk worden, 1x meisje en 3x jongen willen naar een vervolgopleiding, 1x meisje en 1x jongen willen naar de HAVO, reguliere school.
 B 10x jongen wil naar vervolgopleiding, 1x meisje wil naar HAVO, vrijeschool.

Schematisch overzicht antwoorden enquête 2:

1.	A ja B nee	3 keer	
2.	A ja B nee	1 keer 2 keer	
3.	A ja B nee	1 keer 1 keer	1 keer "weet ik niet"
4.	A ja B nee	3 keer	
5.	A werken B verder leren	2 keer	1 keer "weet ik niet"
6.	A HAVO B MBO	3 keer	
7.	Duidelijkheid, doelstellen, modernere lessen, naar buitenland. Antwoorden 3x geslacht onbekend, vrijeschool.		

Analyse van de uitkomsten:

Opvallend is te zien dat de vrijeschool leerlingen lange antwoorden hebben geschreven, ook daar waar een simpel ja of nee geantwoord kon worden en bij de tweede enquête heeft een vrijeschoolleerling de vrijheid genomen om een C antwoord er bij te schrijven met 'weet ik niet'. De leerlingen van de reguliere VMBO opleiding zijn allen tevreden over het lesaanbod, daar waar de vrijeschool leerlingen meer neigen naar ontevredenheid. Opvallend is dat op

het reguliere onderwijs de beweging en creatieve vakken goed scoren en er gevraagd wordt om leerkrachten met humor. Op de vrijeschool zit de tevredenheid van leerlingen met name in de diversiteit die geboden wordt, de ontevredenheid in het aantal lessen, vaagheid en het willen van meer keuzemogelijkheden binnen het vakkenpakket. Wat er wordt aanbevolen door leerlingen om de lessen aantrekkelijker te maken is meer naar buiten toe met vakken waarbij dat kan, meer variatie in de lesstof en met name moeten de lessen doelgericht gegeven worden. Bij deze leerlingen wordt net als bij de reguliere leerlingen een bewegingsvak genoemd als erg prettig. Alle leerlingen, zowel regulier als vrijeschool, geven aan verder te willen leren, niemand wil voortijdig de opleiding stoppen. De meeste leerlingen willen naar een vervolgopleiding die aansluit bij hun interesse en VMBO opleiding, twee leerlingen hopen door te kunnen stromen naar de HAVO en een wil rijk worden en daarom moet hij leren.

Conclusie

Mijn onderzoeksvraag: Zijn VMBO leerlingen tevreden over hun onderwijs? Heeft dit een relatie met het competentiegericht onderwijs?

Ik kan concluderen dat de meeste leerlingen, zowel op de vrijeschool als op de reguliere school, tevreden zijn over het lesaanbod. Daarnaast concludeer ik uit diverse antwoorden dat leerlingen van het VMBO-t graag doelgericht bezig zijn en het nut willen inzien en kunnen herleiden van aangeboden leerstof. Mijns inziens geeft competentiegericht onderwijs een bijdrage aan de helderheid van het toekomstgericht leren voor leerlingen, wat ondersteund wordt in diverse uitspraken die staan in het document "Competentiegericht onderwijs VMBO" (Beckers, J., et al, Enschede 2005). Derhalve kan ik concluderen dat leerlingen in het VMBO-t naast de algemene basiskennis in cognitieve vakken, baat hebben bij competentiegericht onderwijs.

Meer en duidelijker conclusies zijn niet te trekken in mijn onderzoek, dit vanwege meerdere oorzaken. Ik heb een aantal vragen niet duidelijk genoeg gesteld om de antwoorden te ontlokken waardoor een beter beeld voor mij geschept werd over de tevredenheid van de leerlingen over het lesaanbod. Daarnaast is gebleken dat ik meer tijd nodig had om voldoende ruimte te scheppen in het organiseren van het verspreiden van de enquêtes op diverse scholen. Achteraf was het beter geweest om te kijken of ik aanwezig had kunnen zijn bij een ouderavond, waar ik mijn onderzoek had kunnen toelichten naar de ouders van de leerlingen toe. Ouders hadden dan hun toestemming kunnen geven en had ik met de mentor kunnen afspreken om zelf met de enquêtes naar de klas te komen, uitleg kunnen geven aan de leerlingen waar het onderzoek toe diende en waarom ik hun medewerker vroeg. Wellicht had het op die manier geleid tot meer ingevulde enquêtes waardoor een beter beeld over de tevredenheid van de leerlingen had kunnen ontstaan.

Aanbevelingen

Ik adviseer wanneer er docenten zijn die competentiegericht onderwijs als project willen neerzetten op verschillende leerniveaus om te zien of leerlingen ermee gebaat zijn. Veel voorbeelden zijn te vinden in "Competentiegericht onderwijs VMBO, de eerste ervaringen in de praktijk" (Beckers J., et al, Enschede 2005) waarbij de opdrachten op verschillende niveaus kunnen worden aangepast. Het is wel noodzakelijk om dat samen met collegae te doen om een eerlijk beeld te krijgen, dat wordt duidelijk omschreven in het document. Er ligt naar mijn mening nog een groot werkveld ter ontwikkeling van beter onderwijs in Nederland, een verbetering in de samenwerking tussen de instanties, een verbetering in de opleiding voor docenten, een verbetering in methodiek en pedagogiek en een verbetering van zelfontwikkeling en schoolontwikkeling. Samenwerking tussen alle instanties is noodzakelijk.

Literatuurlijst

Beckers J., Jacobs, H., Kerkhoffs, J. (2005) "*Competentiegericht onderwijs VMBO "De eerste ervaringen in de praktijk"*" Stichting Leerplanontwikkeling, Enschede.

Boer de E., et al (2005), "*Competentiegericht leren en beoordelen in VMBO en MBO*" Werkgeversvereniging Onderwijsverzorgingsinstellingen (WVOI) Utrecht.

Cinop "*Competentiegericht onderwijs, Hoe werkt dat?*" Workshops voor docenten VMBO, nationale studiedag, 2 februari 2005.

Merriënboer, J.J.G. van, Klink, M.R. van der, Hendriks, M. (2002). *Studie competenties: van complicaties tot compromis*. Den-Haag: Onderwijsraad.

Steeg van der M., Webbink D., (2006) *Voortijdig schoolverlaten in Nederland: omvang, beleid en resultaten*" Centraal Plan Bureau, Den Haag